

Hatházi András színművész

Bessenyei Gedő István, a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulatának művészeti igazgatója méltatja

Tartozom egy vallomással: amikor elvállaltam Hatházi András laudálását, szorongva tettem. Némiképp megszeppenve bámultam az előttem álló roppant feladatra, amely, mert érdemesnek ítélt rá, számomra legalább akkora kitüntetés, mint az, amellyel itt ma este munkássága előtt tisztelegni fogunk mindannyian. Szorongásom egyáltalán nem bizonyult alaptalannak, amikor billentyűzetet ragadva elismételtem, mintegy a magam számára, a megtisztelő feladatot: méltatni Hatházi Andrást.

De melyiket? - kérdeztem önkéntelenül. Melyik Hatházi Andrásról szólok, kit is méltassak én? A színészt? S azon belül a hisztriót, a játéklényt, a performert, a „telített úrt”, amint Grotowski nyomán Măniuțiu nevezi a színész, megannyi perszornász emlékéből, szilánkjából összeálló belső lényét, azt a "másikat", akit minden igazán jó színész ott hordoz magában, mint teljességet, abszolútumot, amely a színpadon való megszólalás előtt még a végtelennel rokon, hiszen bármivé válhat. Talán a drámaíró méltassam, a rendezőt, a tréneret, akinek egyetlen workshopja a szemem láttára változtatott meg, vagy döbentett önmaga felismerésének, fürkészésének fontosságára egy fél társulatot? Vagy a színészpédagógusról szólok, a tanárról, akit hozzám hasonlóan egész generációk szólítanak Tanár uruknak, s csak azért így, mert a „mester” divatját múlt szó profán korunkban, amelyben már nevének nevezni is túlzónak hat a dolgokat.

Beszélek életútjáról, mely méltán vezetett a sepsiszentgyörgyi iskolapadtól a kolozsvári aldekánságig, miközben volt ő matematikus és kétkezi munkás is, akár egy sorsa elől bujkáló Jónás, aki megpróbálja elkerülni az elkerülhetlent, amire talentumai predestinálták: hogy színész legyen, a szó legteljesebb, igazi értelmében? Soroljam el méltán kiérdemelt megannyi szakmai elismerését, az UNITER-díjaktól a Jászai-díjig, emeljem ki – mintha önkényesen ki tudnám emelni – a legfontosabbnak vélteket, száznál is több színpadi és filmszerepe közül? Vagy egyetemi karrierjét foglaljam össze? Melyik Hatházi Andrásról beszéljek tehát?

Mit mondana ő önmagáról, ha megkérdeznék?

Alighanem semmit sem mondana - kérdezne inkább. Vagy játékos félmosollyal ugyan, mégis szilárd meggyőződéssel nézve a szemünkbe, a legőszintebben állítaná: fogalmam sincs, ki vagyok. És éppen személyiségének ez a vonatkozása, az örök én-keresés és útkeresés, a meg nem szűnő kutatás, önmaga és az őt körülvevő társadalom megismerésének és kiismerésének vágya (a megismerhetőség és kiismerhetőség tökéletes lehetetlenségét is belátva) az, ami leginkább megragad benne és sokunk példaképévé emeli őt. No meg az önfeledt játék vakmerő felelőtlensége és bátor felelőssége, amelybe Hatházi András egy gyermek kíváncsiságával és tisztaságával fejest mer ugrani újra és újra.

Talán éppen ez a játszani és kérdezni tudása az, ami képessé teszi arra, hogy tanítványainak nemcsak mestere, de játszótársa is lehessen. Emiatt nem lett ő „kőszínész”, megannyi remekül

formált nagy kőszínházi szerepe dacára, sem afféle „doktor úr”, doktori címe ellenére, sem „igazgató úr”, ha vezetett is aligazgatóként társulatot. És „professzor úr” sem, pedig diákok és doktoranduszok sokasága tanult tőle nyitott szívvel és szomjas elmével kutatni, megőrizve a játszani tudás könnyedségét és komolyságát. Ő, mindezek helyett inkább maga lett Hatházi András – más néven Tanár úr.

Visky András mondta egyszer, hogy bizonyos esetekben a megismerés, a befogadás alapfeltétele, hogy fel tudjuk függeszteni minden előzetes tudásunkat. Tudniillik az, elvárásként manifesztálódva, csak szennyezi az esztétikai élményt. Hatházi András az önmegismerés terén épp erre tanít sokunkat, nem is csupán szakmai értelemben. Félretenni mindent, amit önmagunkról tudni vélünk, az affirmatív, kinyilatkoztató mondatokat, címkéket, dobozokat, és a gyermek kíváncsiságával keresni meg újra azt, akik valójában vagyunk és lehetünk. Ez a kérdezni tudás, a keresés és rácsodálkozás képessége az, ami Hatházi Andrást egészen különleges jelenséggé teszi az affirmatív kijelentések, címkéző kinyilatkoztatások, modoros rutingesztusok világában, ahol gyakran olyannyira tudni, ismerni, birtokolni véljük a dolgokat és önmagunkat is, hogy megszűnünk tovább keresni. Pedig egy olyan társadalomban, ahol nyomozás nélkül is mindig tudható, ki a tettes, ahol a kutatók mindent megtaláltak, a felfedezők pedig felfedeztek minden felderíthetőt, ahol már mindennek neve és meghatározott értelme van, s úgy véljük, kimondtunk minden mondhatót, az értelmiségi létnek nincs perspektívája többé. Tulajdonképpen semmilyen létezésnek nincsen.

Hatházi Andrást alighanem az említett gyermeki játékkedv és kimeríthetetlen kíváncsiság kímélte meg az éppen szakmánk legkiválóbbjait fenyegető legnagyobb veszélytől: hogy önmaga szobra legyen, hogy rutinossá váljék, hogy jól bevált pózok és mirelitgesztusok hálójába gabalyodva úgy járjon, mint Borovszky Oszkár bácsi, Harag György példázatában, aki saját papi jelmezére lépve úgy próbált előre haladni, mintha mi sem történt volna, amitől végül térdre kényszerült. Harag így foglalja össze az eset tanulságát, jól ismert szuggesztív, játékos szóhasználatával: az ember ne menjen önmagába bele.

Ugyanezt tanulhatjuk Hatházi Andrástól is, aki szerepek százaival, publikációk, könyvek, fordítások, rendezések, megérdemelt díjak és kitüntetések, műhelymunkák tucatjaival a háta mögött is tud és mer „nem-tudni”, azaz tovább keresni, kérdezni, kutatni, fürkészni, megismerni a megismerhetetlenség örök titkait.

Végezetül, ha vallomással kezdtem, engedjék meg, hogy azzal is zárjam soraim: nem sokkal azelőtt, hogy erre a laudációra felkértek, a gyász és belső elbizonytalanodás pillanatait éltem éppen. A legmélyebb önsajnálattal és legteljesebb dekadencia kietlen vidékein jártam már - amikor megszólalt a telefon, és Hatházi András akkor számomra már-már atyainak tűnő hangján megszólalt benne valaki...

Anélkül, hogy teret engednék némiképp miszticizáló hajlamomnak, fontosnak tartottam elmondani az esetet - mert Hatházi Andrásról sokunknak van hasonló története. Amikor nemcsak jót és jól, de valami egészen elképesztő, megmagyarázhatatlan időzítési érzékkel mindig éppen jókor is szólalt meg vagy nyilvánult meg valamiképpen az életünkben, kizökkentve, tovább lendítve valamilyen megrekedt állapotunkból. Mert a jó pedagógus,

akárcsak a jó színész nemcsak tud, de érez és megérez, improvizál és időzít, reprodukál és rögtönöz egyszerre, s ha mindezt jó érzéssel teszi, képessé válik a szó derridai értelmében vett csodákra is: akár megismételni a megismételhetetlent. És közvetíteni – amint Camus írja – azt az alapvető igazságot is, hogy nincs határ között, amik vagyunk és amik lenni szeretnénk.

Ezeket a mindennapi csodákat sokak nevében megköszönve gratulálok most ehhez a megérdemelt, rangos kitüntetéshez, és kívánok neked, Tanár úr, további boldog útkeresést, játékot, ezernyi kérdést és rácsodálkozást, nemcsak magad, de mindannyiunk örömére és épülésére!